

ДИГИТАЛНИТЕ ТЕХНОЛОГИИ: ПРЕЧКА ИЛИ СТИМУЛ ЗА ВКЛЮЧВАНЕ НА ТЪРСЕЩИТЕ РАБОТА ЛИЦА В СЕНЧЕСТИ ПРАКТИКИ

Гл. ас. д-р. Камелия Петкова

ВЪВЕДЕНИЕ

- В съвременния глобален свят, дигиталните технологии стават все по-необходимо и задължително условие от една страна за успешна личностна и професионална реализация, а от друга за конкурентоспособност на българските работодатели.
- Пандемията от COVID-19 радикално променя значимостта на дигиталните технологии за българското общество и икономика.
- Регулярната статистика на Евростат и Индекса на Европейската комисия на навлизането на цифровите технологии в икономиката и обществото (DESI) за 2022 г. отчитат тревожни тенденции. Делът на българите, притежаващи поне базови дигитални умения, както и на онези с дигитални умения над основните е по-нисък от средния за ЕС, като във втория случай разликата е значителна (8% спрямо средната стойност за ЕС от 26%).

ПАНДЕМИЯТА ПРЕОСМИСЛЯ ПРИОРИТЕТИТЕ ПРЕД БЪЛГАРСКИТЕ РАБОТОДАТЕЛИ

	ОЦЕНКИ НА БИЗНЕСА (В %)
Въвеждане на повече технологии за дистанционна комуникация и онлайн срещи между служителите	16,8
Разработване на нови дигитални услуги	22,4
Преквалификация и обучение на новопостъпилите служители за усвояване на дигитални умения	54,3
По-голяма автоматизация на работния процес	36,4
Усъвършенстване на организацията на работа, в унисон с употребата на съвременните дигитални технологии	44,9
Нарастване на инвестициите в дигитализацията	17,9
Няма промяна в приоритетите	14,0

Източник: Аналитичен доклад по проект „Дигитална демокрация в действие“, 2023:24.

ОТРАЖЕНИЕТО НА ДИГИТАЛИЗАЦИЯТА ВЪРХУ ПРОЦЕСА ПО ТЪРСЕНЕ И НАМИРАНЕ НА РАБОТА

- Отсъствието на адекватни дигитални умения, могат да доведат до изключването на определени слоеве от населението от пазара на труда, какъвто е и конкретният случай с голяма част от младите хора от ромската и турска общност, с които проведохме дълбочинни интервюта. Тези лица са изправени пред дилемата да упражняват ниско квалифициран труд или да се занимават със сенчести практики;
- Следва да имаме предвид, че обществото е разнородно. То се разделя от една страна на тези, които разполагат с технически възможности, степен на образование и квалификация да упражняват дадена заетост посредством дигиталните технологии, и от друга на онези, които поради липса на средства за закупуване на компютри и липса на достъп до глобалната мрежа нямат възможност да придобият дигитални компетенции, които да им осигурят една по-добра перспектива за една по-успешна реализация на пазара на труда.

НАЛИЦЕ Е ДИГИТАЛНО РАЗДЕЛЕНИЕ

- Достъп до дигитални технологии и притежаване на съответните технически устройства, както и достъп до Интернет включеност (Ragnedda, 2017);
- Наличие на определени дигитални умения, които дават възможност за едно по-добро и активно участие на трудовия пазар (Ibid:10);
- Ползи от употребата на дигитални технологии, в конкретния случай в сферата на пазара на труда за намиране на една по-добре платена заетост и удовлетвореност от упражнявания труд (Ibid:10).

КАКВО ПОКАЗВАТ РЕЗУЛТАТИТЕ?

- Съществен въпрос, който касае първото ниво на дигитално разделение, е не толкова наличието на достъп до Интернет, колкото възможността да имаш устройство- като компютър например, който да ти даде възможност да се квалифицираш, да придобиеш или подобриш своите дигитални умения. В хода на провеждане на качествените проучвания на терен с представители на ромската етническа общност, в повечето случаи, бедността и ниската степен на образование бяха идентифицирани като съществена пречка за пълноценно използване на възможностите на дигиталните технологии.
- И ако болшинството от интервюирани млади роми (10 лица) споделиха, че разполагат с Интернет на своите мобилни телефони, то едва двама от тях разполагаха и с компютри, което само по себе си значително ограничава техните възможности за една по-добра реализация на трудовия пазар:

КАКВО ПОКАЗВАТ РЕЗУЛТАТИТЕ?

- *„Аз не мога да си позволя да имам компютър и Интернет вкъщи. Имам само мобилен Интернет на телефона, но на него не мога да се науча да пиша и да пускам емайли. Моите дигитални умения са слаби, и за това нямам очаквания да си намеря добра работа. По скоро ще работя нещо без договор, на повикване да свърша нещо, за да имам пари за хляба.“ (мъж, ромски етнос на 19 г.)*
- *„Нямам компютър, и не мога да работя на много от програмите, които учих преди време в училище. Знам, че са много полезни, за да мога да си намеря една хубава работа, която да бъде легална, с договор, а не така с даване на пари под масата. Искам да се науча, но да ви кажа нямам възможност. На телефона, добре се оправям, но това не е достатъчно. Вече навсякъде искат да можеш да пишеш на компютър и да смяташ разни неща“ (Мъж, ромски етнос , 25 г.)*

СМЯТАТЕ ЛИ, ЧЕ ТАКИВА УМЕНИЯ МОГАТ ДА ВИ ПОМОГНАТ В ЖИВОТА И/ИЛИ В РАБОТАТА?

- *„Задължително, в днешно време това е задължително, за да можеш да си намериш работа с трудов договор. Всички около мен, цялото семейство и колеги смятат, че е много важно да притежаваш в днешно време дигитални умения. Ако нямаш стават трудни нещата и си принуден да работиш каквото и да е“ (жена, ромски етнос, на 30 г.)*
- *„Моите родители са бедни и необразовани хора. Те нямат дигитални умения. Независимо от тях, аз и моята сестра успяхме да получим добро образование и да излезем от гетото. Дигиталните умения са ключ към успеха.. Благодарение на всичко, което знам и умея, аз успях да си намеря много хубава работа и успях да стана независима, а дори и да заделям пари за моите родители“. (жена, ромски етнос, на 25 г.)*

- Резултатите от проведените дълбочинни интервюта с представители на ромската етническа общност потвърждават тезата, че младежи с по-висок социален статус и степен на образование използват Интернет за придобиване на умения, позволяващи им да упражняват по-добре платена работа извън сенчестите практики, а дори и за намиране на клиенти, когато лицето има собствен бизнес:
- *„Използвам Интернет за разговори с приятели, но и за работа. Много хора, от махалата ми пишат, за да си запазят час за подстригване, за боядисване, за разкрасяване. Търсят ме по вайбър, защото е безплатно. Чрез Интернет си организирам работата. Знам в колко часа имам ангажимент и колко клиенти ще мога да обслужа за деня. В ежедневието ми са нужни тези умения. Макар и как да кажа.... Базови, те ми осигуряват хляба, дават ми възможност да има собствен бизнес, а не да завися от някого....“ (Мъж от ромски етнос на 19 г.)*

- При по-ниско образованите или онези без образование, ползата от дигитализацията е по-скоро невидима, и в повечето случаи способства за ограничаване на възможностите и шансовете им за намиране на добре платена работа извън сенчестия бизнес. За тях, дигиталните умения намират израз предимно във възможността за комуникация с близки и познати посредством Интернет и дигиталните устройства:
- *„Използвам Интернет и дигиталните технологии за разговори с моите близки в чужбина. Не знам как мога да си намеря някаква сваятна работа, тъй като не мога да пиша на компютър, а и нямам такъв. В днешно време никой не те иска без да имаш такива умения. Можеш единствено да работиш „на черно“ за някаква неквалифицирана работа, за която няма осигуровки, няма нищо“.* (мъж от ромски етнос на 25 г.)

- Резултатите от проведените дълбочинни интервюта сочат, че с нарастване на възрастта, икономическите ползи от употребата на дигиталните технологии, с оглед по-добрата реализация на пазара на труда значително намаляват. В повечето случаи, по-възрастните работници и служители са в по-слаба степен мотивирани да използват дигитализацията за една по-успешна реализация. Пред тях са налице други приоритети, различни от реализацията на трудовия пазар. Независимо от възрастта обаче, всички лица, с които разговаряхме подчертаха, че значението на дигиталните технологии и умения за упражняваната професия и конкретна работа е много важно, от гледна точка на получаването на една сигурност на работното място и една „застраховка“, че няма да бъдат съкратени поради новостите на работното място:
- *„Аз работя в завод и там всичко е с компютри. Няма как да продължа да работя, ако не мога да се справя с машината. От началото не знаех нищо, но ме изпратиха на обучение и сега нямам проблем. Без новите технологии днес е немислимо. Човек, макар и в по-напреднала възраст трябва да има някакви дигитални умения. Няма как, дори и да ти се наложи да си говориш с някого по видео чат, трябва да знаеш какво да направиш. В труда, за да можеш да работиш някаква що годе свясна работа, **която е на договор, легална** е нужно да можеш да боравиш с машини, а те всичките са така дигитализирани, че няма как без умения да се справиш “. (мъж, ромски етнос , на 56 г.)*

■

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

- Резултатите от проведените качествени проучвания показва, че дигитализацията се очертава като сериозно предизвикателство пред лицата с ниска степен или без образование и с ниски нива на дигитални умения.
- В повечето случаи, липсата на дигитални умения, се явява предпоставка и дори стимулиращ фактор за включването на повече лица в сенчести практики поради своите ограничените възможности търсят перспективи в упражняването на ниско квалифициран труд- в сферата на земеделието например или в сфери, в които все още приложимостта на дигитализацията е минимална.

БЛАГОДАРЯ ЗА ВНИМАНИЕТО!

Kamelia.petkova@gmail.com

